

Михаил Булгаков
ЛЪЧЪТ НА ЖИВОТА

Професор Персиков

На 16 април 1928 година вечерта професорът по зоология от IV държавен университет и директор на Зооинститута в Москва Персиков влезе в кабинета си в Зооинститута на улица Херцен. Професорът светна горния матов глобус и се огледа.

С пълно право можем да кажем, че началото на ужасната катастрофа бе положено тъкмо през тая злополучна вечер, както и да смятаме за първопричина на тази катастрофа именно професор Владимир Ипатиевич Персиков.

Вестници професор Персиков не четеше, на театър не ходеше, а жена му беше избягала от него през 1913 година, оставяйки му бележка със следното съдържание:

„Жабите ти възбуждат в мен непоносими тръпки на отвращение. И цял живот ще съм нещастна заради тях.“

Втори път професорът не се ожени и деца нямаше. Беше много избухлив, но бързо му минаваше, обичаше чай от липов цвят, живееше на улица Пречистенка в жилище от пет стаи, в една от които се бе настанила съсухрена бабичка, икономката му Маря Степановна. Тя се грижеше за професора като бавачка. През 1919 година на професора му взеха три от петте стаи. Тогава той заяви на Маря Степановна:

– Ако те не прекратят тези безобразия, Маря Степановна, ще замина за странство.

Няма съмнение, че ако беше осъществил този план, професорът много лесно щеше да се настани в катедрата по зоология на който и да било университет в света, защото беше абсолютно първокласен учен, а в областта, която, така или иначе, засяга земноводните, сиреч голите гадове, изобщо нямаше равен на себе си, ако се изключат професорите Уилям Векъл в Кеймбридж и Джакомо Бартоломео Бекари в Рим. Професорът четеше на четири езика освен руския, а френския и немския владееше като руския. Персиков не изпълни намерението си – да замине за странство и 20-а година излезе оре по-лоша и от 19-а, и в терариумите на Зоологическия институт, неспособни да понесат всички пертурбации на бележитата година, изпукаха първоначално 8 великолепни екземпляра дървесни жаби, след това 15 обикновени жаби в най-сетне един изключителен екземпляр суринамска жаба.

Също както земноводните се съживяват след дълга суша още при

първия обилен дъжд, така се съживи и професор Персиков през 1926 година, когато смесената американо-руска Компания изпонастрои, като се почне от ъгъла на Вестникарска и Тверская в центъра на Москва, 15 петнайсететажни сгради, а в покрайнините 300 работнически вили с по осем апартамента във всяка и по този начин ликвидира веднъж завинаги страшната и смешна жилищна криза, която толкова тормозеше московчани през годините 1919–1925.

Изобщо това беше едно прекрасно Лято в живота на Персиков и той от време на време с тихо и доволно кискане потриваше ръце, когато се сетеше как се бяха сбутали с Маря Степановна в двете стаи. Сега професорът се разшири, разположи 2500-те си книги, препарираниите влечуги, диаграмите и препаратите и запали зелената лампа на бюрото в кабинета си.

Институтът също бе станал неузнаваем: боядисаха го в кремав цвят, прокараха по специален водопровод вода в стаята на гадовете, смениха всички стъкла с кристални, внесоха 5 нови микроскопа, стъклени препарационни маси, глобуси от по 2000 свещи с отразена светлина, рефлектори, шкафове за музея. И най-неочаквано през лятото на 1928 година се случи онова невероятно и ужасно нещо...

Пъстрата завъртулка

Професорът светна глобуса и се огледа. Светна рефлектора над дългата експериментална маса, облече си бялата престилка, подрънка с някакви инструменти по масата... Глъчката на пролетна Москва ни най-малко не занимаваше професор Персиков. Той седеше на въртящото се трикрако столче и движеше с пожълтелите си от тютюна пръсти кремалиерата на великолепия цайсов микроскоп, в който беше вложен обикновен непигментиран препарат от пресни амеби. В момента, когато Персиков променяше увеличението от 5 на 10 хиляди, вратата се откряна, подаде се заострена брадичка, кожен нагръдник и асистентът му го повика:

– Владимир Ипатич, нагласих перитония, няма ли да го погледнете?

Персиков пъргаво се смъкна от столчето, остави кремалиерата в междинно положение и въртейки бавно цигара между пръстите си, отиде в кабинета на асистента. Там, на стъклената маса, една полузадушена и примряла от страх и болка жаба беше разпната на корковия статив, а прозрачните ѝ слюдени вътрешности бяха издърпани от окървавения корем в микроскопа.

– Много добре – каза Персиков и долепи око до окуляра на микроскопа.

Явно много интересни неща можеха да се забележат в перитония на жабата, където като на длан се виждаше как по реките на кръвоносните съдове чевръсто се гонят живи кръвни топчета. Персиков забрави за амебите си и в продължение на близо час и половина ту той, ту Иванов се надвесваха над стъклото на микроскопа.

Разтърпвайки изтръпналите си крака, Персиков се изправи, върна се в кабинета си, прозина се, разтърка е пръсти вечно възпалените си клепачи, след това седна на столчето, погледна в микроскопа, сложи пръсти на кремалиерата и понечи да завърти винта, но не го завъртя. С дясното си око Персиков бе видял възмътен бял диск и в него размазани бledi амеби, а напред диска имаше една пъстра завъртулка, приличаща на женска къдрица. Тази завъртулка и самият Персиков, и стотиците му ученици бяха я виждали безброй пъти и никой не се интересуваше от нея, пък и нямаше защо. Цветното снопче светлина само пречеше на наблюдението и показваше, че препаратът не е на фокус. Затова

безмилостно го изтриваха с едно завъртане на винта, осветявайки предметната масичка с гладка бяла светлина. Дългите пръсти на зоолога вече стискаха набраздената глава на винта, но изведнъж трепнаха и се отпуснаха. Причина за това беше дясното око на Персиков; то изведнъж се напрегна, изуми се и дори се наля с тревога. За голямо нещастие на републиката на микроскопа седеше не някой посредствен некадърник. Не, седеше професор Персиков! Целият му живот, всичките му помисли се бяха съсредоточили в неговото дясно око. Близо пет минути в каменно мълчание висшето същество наблюдава низшето, измъчвайки и напрягайки окото си над нефокусирувания препарат. Всичко наоколо мълчеше.

Закъснял камион мина по улица Херцен и раздруса старите стени ма института. Плоската стъклена паничка с пинцетите издрънча на масата. Професорът пребледня и протегна ръце над микроскопа като майка над застрашена от опасност рожба. Сега и дума не можеше да става, че Персиков ще завърти винта, о, не, той вече се плашеше да не би някоя отвъдна сила да изтика от полезрението му онова, което бе видял.

Беше пълно бяло утро със златна ивица, прерязала кремавия главен вход на института, когато професорът изостави микроскопа и отиде с изтръпнали крака до прозореца. Натисна с разтреперени ръце бутона и черните непронускащи светлина щори затулиха утрото, в кабинета се съживи мъдрата научна нощ. Прежълтял и вдъхновен, Персиков застана разкрячен и заговори, вперил сълзящите си очи в паркета:

– Ама как така? Но това е чудовищно!... Чудовищно е – повтори той, адресирайки се до жабите в терариума, но жабите спяха й нищо не му отговориха.

Той помълча малко, после отиде при' ключа, вдигна щорите, загаси всички лампи и надникна в микроскопа. Лицето му; стана напрегнато, той склочи рошавите си жълти вежди.

– Ами да, ами да – измърмори той, – изчезна. Разбирам. Разбира-ам – проточи, лудешки и вдъхновено загледан в угасналия глобус над главата си. – Това е съвсем просто.

И пак спусна съскащите щори, и пак включи глобуса. Надникна в микроскопа и се озъби радостно, дори сякаш хищно.

– Ще го хвана – тържествено и важно каза той, вдигайки пръст нагоре, – ще го хвана. Може би е от слънцето.

Щорите пак изхвърчаха нагоре. Сега слънцето беше налице. Ето че заля стените на института и падна полегато върху паважа на улица Херцен. Професорът гледаше през прозореца и си правеше сметка къде ще е слънцето през деня. Ту се дръпваше, ту се приближаваше с танцови

стъпки и най-сетне се отпусна по корем на перваза.

Пристъпи към важна и тайнствена работа. Сложи микроскопа под стъклен похлупак. На синкавия пламък на спиртника разтопи парче червен восък и залепи ръбовете на похлупака за масата, а на петната червен восък отпечата палеца си. Угаси спиртника, излезе и заключи секретната брава на кабинета.

– Каква чудовищна случайност е, че той ме повика – каза ученият.
– Инак изобщо нямаше да го забележа. Но какви могат да са последиците от това?... Последиците може да са страхотни!...

Персиков хваща

Работата се състоеше в следното. Когато доближи гениалното си око до окуляра, професорът за пръв път през своя живот обърна внимание на това, че в пъстрата завъртулка особено ярко и дебело изпъква един лъч. Този лъч беше яркочервен на цвят и стърчеше от завъртулката като малко острие – колкото игла, да речем.

За беля този лъч прикова за няколко секунди набитото око на виртуоза. В лъча професорът съзря нещо, което беше хиляда пъти по-значително и по-важно от самия лъч, това ефимерно чедо, случайно родено при движението на огледалото и обектива на микроскопа. Благодарение на това, че асистентът повика професора в своя кабинет, амебите престояха час и половина под действието на този лъч и ето какво стана: докато в диска извън лъча зърнестите амеби бяха се натръшкали отпуснато и безпомощно, там, където преминаваше червеният заострен меч, ставаха странни явления. В червената ивичка кипеше живот. Сивите амеби, протягайки псевдокраченца, се стремяха с всички сили към червената ивица и в нея се съживяваха. Някаква сила бе вдъхнала в тях духа на живота. Те напиреха на глутници и се боричкаха помежду си за място в лъча. В него се извършваше лудешко, друга дума не може да се подбере, размножаване. Чупейки и събаряйки всички известни на Персиков закони, те се пъпкуваха пред очите му със светкавична бързина. Разпадаха се на части в лъча и всяка от частите само за 2 секунди ставаше нов и бодър организъм. За няколко мига тия организми порастаха и съзряваха единствено за да дадат тутакси на свой ред ново поколение. В червената ивица, а после и в целия диск стана тясно и се започна неизбежна борба. Новоизлюпените яростно се нахвърляха едни връз други, разкъсваха се и се поглъщаха. Между родените лежаха трупове на загиналите в борбата за съществуване. Побеждаваха най-добрите и най-силните. И тия най-добри бяха ужасни. Първо, по обем те близо два пъти надминаваха обикновените амеби, а, второ, отличаваха се с някаква особена злоба и пъргавина. Движенията им бяха устремни, псевдокраченцата им – значително по-дълги от нормалните, и те действуюах с тях, без преувеличение, като октоподи с пипалата си.

Втората вечер професорът, отслабнал и пребледнял, забравил да яде, пришпорващ нервите си само с дебели саморъчно свити цигари, изучава новото поколение амеби, а на третия ден премина към

първоизточника, тоест към червения лъч.

– Да, сега всичко ми е ясно. Съживил ги е лъчът. Това е нов, неизследван от никого, от никого неоткрит лъч. Първото, което ще трябва да се изясни, е само от електричеството ли се получава той или и от слънцето – мърмореше си Персиков.

И само за още една нощ това се изясни. С три микроскопа Персиков хвана три лъча, от слънцето нищо не хвана и се изрази така:

– Редно е да сметнем, че в спектъра на слънцето го няма... хм... е, с една дума, редно е да сметнем, че той може да се получи само от електрическата светлина. – Погледна с любов матовия глобус горе, замисли се вдъхновено и покани Иванов в кабинета си. Разказа му всичко и му показа амебите.

Приват-доцент Иванов се смая, той беше направо смазан: как може едно толкова просто нещо като тая тънка стрела да не бъде забелязано досега, дявол да го вземе! От когото и да е, па защо не и от самия него, Иванов, и наистина това е чудовищно! Само като погледне човек...

– Погледнете, Владимир Ипатич! – казваше Иванов, долепил ужасен окото си до окуляра. – Ама може ли такава нещо?!... Те растат пред очите ми... Вижте, вижте...

– Вече трети ден ги наблюдавам – вдъхновено отговори Персиков.

От Германия, по одобрена от комисариата на просветата заявка, Персиков получи три пратки, съдържащи огледала: двойноизпъкнали, двойновдлъбнати и дори някакви изпъкнало-вдлъбнати шлифовани стъкла. Работата свърши с това, че Иванов конструира камера и в нея наистина хвана червения лъч. Редно е да му признаем, че го хвана майсторски: лъчът стана широк близо 4 сантиметра, остър и силен.

На 1 юни камерата бе монтирана в кабинета на Персиков и той стръвно започна опити с жабешки хайвер, осветен с лъча. За две денонощия от зрънцата се излюпиха хиляди попови лъжички. Но не стига това, за едно денонощие поповите лъжички по невероятен начин се превърнаха в жаби, и то толкова зловни и лакоми, че половината от тях тутакси бяха изплюскани от другата половина. Но оцелелите пък започнаха извън всякакви срокове да снасят хайвер и само за 2 дена вече без каквото и да било лъч дадоха ново поколение. В кабинета на учения започна да става дявол знае какво: поповите лъжички плъзнаха от кабинета по целия институт, из терариумите и просто на пода във всички ъгли ехтяха гръмогласни хорове като в блато. След една седмица ученият усети, че се побърква. Институтът се овоня на етер и цианкалий. В края на краищата можаха да избречат с отровите разраслото се блатно поколение и

да проветрят кабинетите.

Кокошата история

В забутаното провинциално градче, някога Троицк, а сега Стекловск, Костромска губерния, Стекловска околия, на стъпалата пред една къщурка на някогашната Катедрална, а сега Персонална улица, излезе една жена с шамия и басмена сива рокля на букети и зариди. Тази жена, вдовицата на бившия катедрален протоерей на бившата катедрала, Дроздова, ридаше толкова гръмогласно, че скоро от отсрещната къщурка през прозорчето се подаде женска глава, забрадена с вълнен шал, и възкликна:

– Какво става, Степановна, пак ли?

– Седемнайсетата! – отговори бившата Дроздова, разливайки се в ридания.

– Мале-малее – заскимтя и заклати глава жената с вълнения шал, – какво става? Да не би да е умряла?

– Ела, ела виж, Матрьона – мърмореше попадията, като хълцаше шумно и тежко, – виж какво й е!

Наистина седемнайсетата поред от заранта брамапутра, любимата й качулатка, сновеше из двора и повръщаше. „Ър... рр... урл... урл... хо-хо-хо“ – правеше качулатката и извърщаше тъжни очи към слънцето, сякаш го виждаше за последен път.

През юни 1928 година

Москва беше озарена, светлините танцуваха, гаснеха и пламваха. На Театралния площад се въртяха белите фарове на автобусите, зелените светлини на трамваите. А над Большой театър един гигантски рупор виеше:

– Антикокошите ваксини в Лефортовския ветеринарен институт са дали блестящи резултати. Броят на измрелите кокошки... към днешна дата е намалял двойно.

След това рупорът промени тембъра си, в него нещо ръмжеше, над театъра пламваше и гаснеше зелена струя и рупорът се оплакваше басово:

– Образувана е чрезвичайна комисия за борба с кокошата чума, включваща народния комисар на здравеопазването, народния комисар на земеделието, завеждащия животновъдството, професорите Персиков и Португалов...

Улиците Театрална, Неглинная и Лубянка пламтяха от бели и виолетови ивици, пръскаха лъчи, виеха с клаксони, вдигаше се прах на кълбета. Тълпи се струпваха край стените пред големите листове на обявите, осветени от резки червени рефлектори.

„Под страх от най-строга отговорност се забранява консумацията на кокоше месо и яйца. Всички граждани, притежаващи яйца, трябва спешно да ги предадат в районните управления на милицията.“

Орис

Не се знае лефортовските ветеринарни ваксини ли излязоха добри, самарските заградителни отреди ли бяха действували както трябва, крутите мерки спрямо изкупвачите на яйца в Калуга и Воронеж ли бяха ефикасни, или успешно беше работила чрезвичайната московска комисия, но добре е известно, че след две седмици страната напълно се изчисти откъм, кокошки. Тук-там из дворчетата в околйските градчета се търкаляха сиротни кокоши пера и предизвикваха просълзяване, а в болниците оздравяваха последните лакомници, привършвайки кървавия дрисък, съпътствуван от повръщане.

През последните три седмици професор Персиков направо беше се съсипал от работа. Кокошите събития го изкараха от релсите и стовари-ха върху него двойна тежест. По цели вечери му се налагаше да участвува в заседанията на кокошите комисии. Персиков работеше в кокошата област без особен плам, но това си беше съвсем естествено – цялата му глава беше пълна с друго, основно и важно – с онова, от което беше го откъснала кокошата катастрофа, тоест от червения лъч. Навреждайки на и бездруго подкопаното си здраве, крадейки от времето за сън и хранене, Персиков понякога не се прибираше на Пречистенка, а заспиваше на мушаменото канапе в кабинета си в института, за да може по цели нощи да се занимава с камерата и микроскопа.

Към края на юли напрежението поспадна. Работата на преименуваната комисия потече нормално и Персиков се върна към прекъснатите си експерименти. Микроскопите бяха заредени с нови препарати, в камерата под лъча с приказна бързина зрееше рибешки и жабешки хайвер. От Кьонигсберг с аероплан докараха специално поръчаните стъкла и към края на юли под наблюдението на Иванов механиците изработиха две нови големи камери, в които лъчът достигаше в основата си ширината на цигарена кутия и беше дълъг цял метър. Персиков радостно потри ръце и започна да се готви за някакви тайнствени и сложни опити. Най-напред се разбра по телефона с народния комисар на просветата, а след това пак по телефона се обади на другаря Пилев-Шопаров, завеждащия отдел „Животновъдство“ към върховната комисия. От страна на Пилев Персиков срещна най-топло внимание. Ставаше дума за голяма поръчка в чужбина за професор Персиков. Пилев каза, че тутакси щял да телеграфира в Берлин и Ню Йорк.

* * *

Беше много слънчев августовски ден. Той пречеше на професора, затова щорите бяха спуснати. Подвижен рефлектор на едно краче хвърляше снопче остра светлина върху отрупаната с инструменти и стъкла маса. Смъкнал назад облегалката на въртящото се кресло, Персиков пушеше изнемощял и гледаше през лентите на дима с мъртви от умора, но доволни очи открехнатата врата на камерата, където, загрявайки леко и бездруго задушния и мръсен въздух в кабинета, тихо лежеше червеният сноп на лъча.

На вратата се почука.

– Е? – попита Персиков.

Вратата скръцна меко и влезе Панкрат. Той застана мирно и пребледнял от страх пред божеството, каза така:

– Орис ви търси, господин професоре.

На прага се появи човек. Персиков се вторачи във влезлия през рамо, над очилата. Персиков беше твърде далеч от живота – не се интересуваше от него, но сега дори на Персиков му се наби в очи главната черта на влезлия човек. Лицето на влезлия направи на Персиков същото впечатление, което правеше на всички – крайно неприятно впечатление. Малките му очички гледаха света изумено и в същото време уверено, в късите му крака с плоски табани имаше нещо просташко. Лицето му беше избръснато до синьо. Персиков веднага се намръщи. Скръцна безмилостно с винта и гледайки дошлия вече не над очилата си, а през тях, рече:

– Писмо ли носите? Къде е то?

– Казвам се Александър Семьонович Орис и съм назначен за завеждащ показния совхоз „Червен лъч“ – поясни дошлият.

– Е, та?

– И затуй съм дошъл при вас, другарю, с поверителен документ.

– По-накратко!

Пришълецът разкопча куртката си и извади заповед, напечатана на дебела хартия. Подаде я на Персиков. А след това седна без покана на въртящото се столче.

– Внимавайте да не бутнете масата – с омраза изрече Персиков.

Пришълецът уплашено погледна масата, на другия край на която във влажния тъмен отвор мъждукаха безжизнено като изумруди нечий очи. От тях лъхаше хлад.

Щом прочете документа, Персиков скочи от креслото си и се

втурна към телефона. След няколко секунди той вече говореше припряно и крайно ядосано:

– Да прощавате... Не мога да го разбера... Как така? Аз... Без да ми поискате съгласието, без да се посъветвате с мен... Но той кой знае какви бели ще направи!!!

Като чу това, непознатият се извъртя крайно засегнат заедно със столчето.

– Извинявам се, аз съм завеж...

– Да прощавате, не мога да го разбера... Аз най-сетне категорично протестирам. Не съм съгласен да се правят опити с яйца... Преди аз самият да съм ги провел...

Работата свърши с това, че поморавелият Персиков затръшна слушалката и каза не в нея, а към стената:

– Измивам си ръцете.

След това Персиков се обърна към прищълеца и заговори:

– Моля... Под-чинявам се. Ваша си работа. Ето, моля. Това тук е дъговата лампа. От нея получавате посредством преместване на окуляра – Персиков щракна с капака на камерата, приличаща на фотоапарат – сноп светлина, който можете да фокусирате посредством преместване на обективите; ето го – номер едно... и на огледалото – номер две. – Персиков загаси лъча, пак го запали на пода на азбестовата камера. – А на пода в лъча можете да сложите каквото си искате и да правите опити.

Историята в совхоза

Положително няма по-прекрасно време от зрелия август, па било то и в Смоленска губерния. Лятото на 1928 година, както знаем, беше отлично, с навреме паднали дъждове през пролетта, с ярко горещо слънце, с отлична реколта. Ябълките в бившето имение на Шереметevi зрееха, горите се зеленееха, жълто се ширеха квадратите на нивите. В лоното на природата човек става по-извисен.

Александър Семьонович Орис оживено се завтече надолу по стъпалата на главния вход с колоните, на които беше закована табела под звезда:

СОВХОЗ „ЧЕРВЕН ЛЪЧ“

и се втурна право към камионетката, която под охрана бе докарала трите черни камери. През целия ден Александър Семьонович и помощниците му монтираха камерите в бившата зимна градина – оранжерията на Шереметevi. Надвечер всичко беше готово. Под стъкления таван светна бяло матово кълбо, сложиха камерите върху тухли и пристигналият заедно с камерите механик, след като пощрака и повъртя лъскавите винтове, запали на азбестовия под в черните сандъчета червения тайнствен лъч.

Александър Семьонович се въртеше наоколо, лично се качваше на стълбата, за да провери жиците. На другия ден от гарата се върна същата камионетка и изплю три сандъка от великолепен гладък шперплат, целите облепени с етикети и с бели на черен фон надписи.

– Внимателно: яйца!!!

– А бе защо толкоз малко са изпратили? – зачуди се Александър Семьонович, но веднага се разтърча и започна да разопакова яйцата. Разопаковането се извършваше пак в оранжерията и в него вземаха участие самият Александър Семьонович, необикновено дебелата му жена Маня, едноокият бивш градинар на бившите Шереметevi, а сега служещ в совхоза на универсалната длъжност пазач, и чистачката Дуня. Александър Семьонович се разпореждаше, хвърляйки влюбени погледи на сандъците, които му се струваха такъв солиден компактен подарък под нежната залезна светлина на горните стъкла на оранжерията. Шляпайки със сандалите си, Александър Семьонович се суетеше около

сандъците.

Яйцата се оказаха чудесно опаковани: под дъсчения капак имаше слой парафинова хартия, след това попивателна, после започваше дебел слой талаш, после стърготини и сред тях се замяркаха белите главички на яйцата.

– Чужбина – каза Александър Семьонович, докато редеше яйцата на дървената маса, – туй да не са ви нашите селяшки яйца... Сигурно всичките са брамапутри, дявол ги взел! Немски... Само не разбирам защо са мръсни – замислено рече Александър Семьонович... – Маня, ти наглеждай. Нека продължат да стоварват, а аз отивам на телефона.

Вечерта в кабинета в Зоологическия институт телефонът зазвъня като луд. Професор Персиков разчорли косата си и отиде при апарата.

– Е? – попита той.

– Да мием ли яйцата, професоре?

– За какво става дума? Какво? Какво питате? – ядоса се Персиков. – Откъде се обаждате?

– От Николское, Смоленска губерния – отговори слушалката.

– Нищо не разбирам. Не познавам никакъв Николски. Кой е на телефона?

– Орис – сурово каза слушалката.

– Що за Орис? Ах, да... сетих се... та какво ме питате?

– Да ги мием ли?... Изпратили са ми от чужбина партида кокоши яйца.

– Е, и?...

– ... А те целите са изпоцапани...

– Имате някаква грешка... Отде-накъде ще са „изпоцапани“, както се изразявате? Е, може по тях да са полепнали малко курешки... или нещо друго...

– Та да не ги ли мием?

– Разбира се, че няма нужда... Да не би вече да зареждате камерите с яйца?

– Зареждам ги. Да. Благодарско – изцъка слушалката и стихна.

– „Благодарско“ – с омраза повтори Персиков на приват-доцента Иванов. – Как ви харесва тоя тип, Пьотър Степанович?

Иванов се засмя.

– Той ли беше? Представям си какъв деликатес ще опече там от тия яйца.

– Ама... – злобно заговори Персиков – представете си, Пьотър Степанович... е, прекрасно... твърде възможно е, че върху деутероплазмата

на кокошето яйце лъчът ще окаже същото въздействие, както и върху плазмата на голите. Твърде възможно е, че ще му се излюпят кокошки. Само че нали нито вие, нито аз можем да кажем какви ще са тия кокошки... може би за нищо няма да стават. Може би ще изпукат след два дена. Може би няма да са годни за ядене! А мога ли гарантирам, че ще стоят на краката си?! Може би костите им ще са трошливи. – Персиков беше се разпалил, размахваше длан и сгъваше пръстите си един подир друг.

– Нямаше ли възможност да откажете? – попита Иванов.

Персиков поморавя, взе писмото и го показа на Иванов. Той го прочете и се усмихна иронично.

– Мдаа... – многозначително каза той.

– И още нещо... Аз от два месеца чакам моята поръчка и никой нищо не знае за нея. А на тоя моментално и яйца са му изпратили, и изобщо пълно съдействие...

– От това нищо няма да излезе, Владимир Ипатич. И работата ще свърши с туй, че ще ви върнат камерите.

– Дано по-скоро да стане това, че и моите опити се забавят.

Дните бяха невероятно горещи. Над нивите ясно се виждаше как се гъне прозрачният мазен зной. А нощите – чудни, омайни, зелени. Дворецът-совхоз светеше, сякаш беше от мляко или от захар, в парка сенките трепкаха, а изкуствените езера бяха станали двуцветни – до половината озарени от лунния стълб, а другата половина потънала в бездънна тъма. На огрените от луната петна човек спокойно можеше да чете „Известия“ с изключение на шахматната рубрика, която се набира със ситен nonpareil.

В десет часа вечерта, когато стихнаха звуците в разположеното зад совхоза село Концовка, идиличният пейзаж се огласи от прелестните звуци на флейта.

Свиреше на флейта лично завеждащият совхоза Александър Семьонович Орис и свиреше, трябва да му признаем, прекрасно.

Концертът над стъклените води, горичките и парка вече беше към края си, когато ненадейно стана нещо, което го прекъсна предсрочно. А именно в Концовка кучетата, които по това време би трябвало да спят, изведнъж нададоха непоносим лай, постепенно преминал във всеобщ мъчителен вой. Воят, разраствайки се, литна над нивята и тутакси му отвърна картечният милионогласен концерт на жабите от изкуствените езера. Всичко това беше толкова страховито, че за миг тайнствената омайна нощ сякаш помръкна.

Александър Семьонович остави флейтата и излезе на верандата.

– Маня. Чуваш ли? Проклети кучета... Как мислиш, защо пощръкляха?

– Отде да знам? – отговори Маня, загледала в месечината.

– Слушай, Манечка, я ела да погледнем яйчицата – предложи Александър Семьонович.

– Ей богу, Александър Семьонович, съвсем си се побъркал с тия твои яйца и кокошчици. Почини си малко!

– Не, Манечка, да идем.

В оранжерията грееше яркото кълбо. Доиде и Дуня с пламнало лице и светнали очи. Александър Семьонович нежно отвори контролните стъкла и всички занадничаха в камерите. На белия азбестов под кротуваха в правилни редици изпъстрените с петна яркочервени яйца, в камерите беше беззвучно... а горе кълбото от 15 000 свещи съскаше тихо...

– Ех, ще измътя аз пиленца! – с ентузиазъм рече Александър Семьонович, надничайки ту отстрани през контролните процепи, ту отгоре, през широките вентилационни отвори. – Ще видите... Какво? Няма ли да измътя?

Следващият ден бе ознаменуван от извънредно странни и необясними събития. Заранта още при първия блясък на слънцето горичките, които обикновено приветстваха светилото с неспирно и мощно птиче чуруликане, го посрещнаха с пълно безмълвие. Това бе забелязано от абсолютно всички. Сякаш пред буря. Вечерта също не мина без сюрпризи. Ако заранта млъкнаха горичките, показвайки съвсем ясно колко подозрително неприятна е тишината сред дърветата, ако по пладне изчезнаха някъде врабците от совхозния двор, то вечерта млъкна изкуствено езеро в Шереметевка. Това беше наистина изумително, защото на всички местни хора на четирийсет версти околоръст прекрасно им беше известно прочутото квакане на шереметевските жаби. А сега те сякаш бяха измрели. Откъм изкуственото езеро не се дочуваше нито един глас и тръстиките се издигаха беззвучно. Александър Семьонович съвсем се разстрои.

– Това е странно – каза по време на обедата Александър Семьонович на жена си, – не мога да разбера защо им е трябвало на тия птички да отлитат.

Вечерта доиде третата изненада – пак завиха кучетата в Концовка, и хем как! Над лунните нивя ехтеше непрекъснат стон, злобен и жален. Александър Семьонович се почувствува донякъде възнаграден от още един сюрприз, но този път приятен, а именно в оранжерията. В

камерите бе започнало да се чува непрекъснато чукане в червените яйца. Токи... токи... токи... токи... чукаше ту в едно, ту в друго, ту в трето яйце.

За Александър Семьонович чукането в яйцата беше Триумфално чукане. Начаса бяха забравени странните произшествия в горичката и в изкуственото езеро.

На другата заран Александър Семьонович го чакаше неприятност. Стражникът беше крайно сконфузен, слагаше ръце на сърцето си и се кълнеше, че не бил спал, но нищо не е забелязал.

– Необяснима работа – уверяваше стражникът, – аз съм непричинен, другарю Орис.

– Благодаря ви, много съм ви признателен – скастри го Александър Семьонович, – какво си мислите бе, другарю? За какво сте сложен? Да гледате. Щом е тъй, кажете ми къде са се дянали. Нали са се излюпили? Избягали са значи. Значи вие сте оставили вратата отворена и сте се скатали някъде. Да ми намерите билетата!

– Къде ще се скатая?! Не си ли знам аз работата? – засегна се найсетне воинът. – Що ме хокате, без да има за какво, другарю Орис?!

– Тогаз къде са се дянали?

– Знам ли?! Сам мога ли да ги увардя? За какво съм бил сложен! Да гледам някой да не задигне камерите. И си изпълнявам длъжността. Ей ви ги камерите. А по закон не съм длъжен да ви ловя билетата. Кой знае какви билета ще ви се излюпят, може да са толкоз чевръсти, че и с велосипед да ги гониш, пак да не ги настигнеш!

Александър Семьонович се поуимири, измърмори нещо и изпадна в състояние на почуда. Работата наистина беше странна. В първата камера, която заредиха най-напред, две яйца, намиращи се в самата основа на лъча, се оказаха разчупени. И едното от тях дори беше се търкулнало настрана. Черупката се виждаше на азбестовия под, в лъча.

– Дявол ги знае – мърмореше Александър Семьонович, – прозорциите са затворени, не вярвам през покрива да са излетели.

Навири глава и погледна натам, където в джамлъка на покрива имаше няколко широки дупки.

– Какви ги приказвате, Александър Семьонович?! – крайно се зачуди Дуня. – Как тъй пиле ще хвърчи? Тук някъде трябва да са... Пили... пили... пили... – завика тя и занаднича из ъглите на оранжерията, където бяха струпани прашни саксии, някакви дъски и боклуци. Но нито едно пиле не се обади.

Целият щатен състав два часа търча из двора на совхоза да търси

чевръстите пилета и никъде нищо не намери. Денят премина крайно възбудено. Караулът на камерите бе увеличен с пазача, на когото се даде най-строга заповед през петнайсет минути да поглежда през прозорчетата на камерите и стане ли нещо, да вика Александър Семьонович. Стражникът седеше начумерен до вратата, сложил пушката между колената си. Александър Семьонович толкова се улиса в работа, че седна да обядва чак в един и половина. Следобеда си поспа час, час и нещо на прохладна сянка върху бившата отоманка на Шереметев, пийна си совхозен сухарен квас, прескочи до оранжерията и се убеди, че сега там всичко е в пълен ред. Старият пазач лежеше по корем на една рогозка и гледаше, премигвайки, през контролното стъкло на първата камера. Стражникът бодърствуваше, без да напуска вратата.

Но имаше и новини: яйцата в третата камера, които бяха заредени най-късно, започнаха да примляскват, да цъкат, сякаш вътре в тях някой хлипаше.

Александър Семьонович поклеча край камерите, но в негово присъствие нищо не се излюпи, стана, поразтърпка се и заяви, че няма да напуска чифлика, а само ще иде до изкуственото езеро да се изкъпе и в случай на нужда незабавно да го повикат. Изтича до двореца, влезе в спалнята, където имаше два тесни пружинени кревата с разхвърляни завивки и по пода бяха струпани купчини зелени ябълки и камари просо, пригответо за бъдещите пилета, въоръжи се с хавлиена кърпа, а след кратък размисъл взе и флейтата, за да си посвири на спокойствие над водната шир. Бодро изтича от двореца, прекоси двора на совхоза и се запъти по върбовата алейка към изкуственото езеро. Бодро крачеше Орис, размахвайки хавлиената кърпа и стиснал флейтата под мишница. Небето дори през върбите го обливаше със зной и тялото му го сърбеше и жадуваше час по-скоро да се цамбурне във водата. Вдясно от Орис започваха гъсти буренаци, в които той се изплю пътем. И веднага в дълбините на перестата мешавица се зачу шумолене, сякаш някой влачеше греда. Александър Семьонович почувствува мимолетно изтръпване, обърна глава към гъсталака и го загледа учудено. Изкуственото езеро от два дена насам не беше се обаждало с никакви звуци. Шумоленето стихна, над буренаците се мярна привлекателно гладката повърхност на изкуственото езеро и сивият покрив на съблекалничката. Няколко водни кончета се стрелнаха пред Александър Семьонович. Той вече се канеше да свие към дъсченото кейче, когато неочаквано шумоленето в зелената се повтори и към него се присъедини късо изсъскване сякаш бяха избили масло и пара от локомотив. Александър Семьонович се стресна

и взе да се вглежда във високата стена на буренака.

– Александър Семьонович – прозвуча в този момент гласът на жената на Орис и бялата ѝ блузка се мярна, скри се и пак се мярна сред малините. – Чакай, и аз ще дойда да се окъпя.

Жена му бързаше към изкуственото езеро, но Александър Семьонович нищо не ѝ отговори, целият прикован към бурените. Една сивкаво-маслиненна греда започна да се издига от гъсталака и да расте пред очите му. На Александър Семьонович му се стори, че гредата е изпъстрена с някакви мокри жълтеникави петна. Тя взе да се източва, като се гънеше и мърдаше, и се източи толкова високо, че нисичката чепата върба остана под нея... След това горната част на гредата се пречупи, наведе се леко и над Александър Семьонович се оказа нещо наподобяващо по височина московски електрически стълб. Само че това нещо беше близо три пъти по-дебело и значително по-красиво от стълба благодарение на люспестата си татуировка. Без още да разбира каквото и да е, но вече примирайки, Александър Семьонович погледна към горния край на ужасния стълб и сърцето му за няколко секунди престана да тупка. Стори му се, че наред августовския ден е свил внезапен студ, а пред очите му притъмня, сякаш гледаше слънцето през летните си гащи.

Излезе, че в горния край на гредата имало глава. Тя беше сплескана, заострена и украсена с жълто кръгло петно на маслинен фон. Лишените от клепачи, разтворени ледени и тесни очи се намираха дълбоко под стряхата на главата и в тези очи святкаше невиждана злоба. Главата направи такова движение, сякаш кълвеше въздуха, целият стълб се прибра в бурените, останаха само очите и се загледаха, без да мигат, в Александър Семьонович. Той, плувнал в лепкава пот, произнесе четири думи, съвсем невероятни и предизвикани от влудяващия го страх. Толкова прекрасни бяха тези очи между листата.

– Какви са тия шегите?...

Главата пак щръкна, започна да се показва и тялото. Александър Семьонович доближи флейтата до устните си, изписука дрезгаво и засвири, задъхвайки се ежесекундно, валса от „Евгений Онегин“. Очите в буренака тутакси пламнаха от непримирима омраза към тази опера.

– Ти пощуря ли, че свириш в тая жега? – се чу веселият глас на Мана и Александър Семьонович зърна с крайчеца на окоото си някъде вдясно едно бяло петно.

След това кански писък прониза целия совхоз, разрасна се и литна нагоре, а валсът заподскача като със счупен крак. Главата от бурените се стрелна напред, очите ѝ зарязаха Александър Семьонович,

опрощайки грешната му душа. Една змия, дълга десетина метра и дебела колкото човек, изскочи като пружина от бурените. Над пътя се вдигна облак прахоляк и валсът секна. Змията се шумгна покрай завеждащия совхоза право натам, където беше бялата блузка. Орис видя съвсем ясно: Мамя стана жълто-бяла и нейната дълга коса щръкна като телена на половин аршин над главата ѝ. Пред очите на Орис змията отвори за миг устата си, от която изскочи нещо приличащо на вилица, и така захапа за рамото премалялата Маня, започнала да се свлича в прахоляка, че я подхвърли на половин аршин над земята. Тогава Маня повтори срязващия предсмъртен вик. Змията се нави на десетметрова бургия, опашката ѝ размете цял смерч, и започна да стяга Маня. Тя не издаде повече нито звук и Орис чу само как пращят костите ѝ. Главата на Маня се издигна високо над земята. След това змията разчекна челюстите си, зина, мигновено надяна главата си върху главата на Маня и започна да се нахлузва върху пея като ръкавица на пръст. От змията на всички посоки лъхаше такова горещо дишане, че то докосна лицето на Орис, а опашката ѝ насмалко не го събори на пътя в лютивия прахоляк. Обзет от предсмъртна изнемога, той най-сетне се отскубна от пътя и търти да бяга, без да вижда никого и нищо, огласяйки околностите с дивашки рев...

Живата каша

Агентът на Държавното политическо управление на гара Дугино Шчукин беше много храбър човек. Той замислено каза на другаря си, рижавия Полайтис:

– Ами да отидем. А? Докарай мотоциклета.

Помълча малко и добави, говорейки на човека, който седеше на пейката:

– Оставете си флейтата.

Но белокосият треперещ човек на пейката в помещението на дугинското ГПУ не остави флейтата, а заплака и замуча. Тогава Шчукин и Полайтис разбраха, че ще трябва да изскубнат флейтата. Пръстите бяха се залепили за нея. Шчукин, който се отличаваше с огромна физическа сила, започна да изправя пръстите му един по един и ги изправи всичките. После сложиха флейтата на масата.

Беше ранна слънчева утрин на другия ден след смъртта на Маня.

– Ще дойдете с нас – каза Шчукин на Александър Семьонович – да ни покажете кое къде е.

Но Орис ужасен се задърпа и се закри с ръце като от страшно видение.

Шчукин стана мълчалив и сериозен и веднага изпрати в Грачовка някаква телеграма. Третият агент получи от Шчукин нареждане да не се дели от Александър Семьонович и да го съпроводи до Москва. А Шчукин и Полайтис започнаха да се подготвят за експедицията. Когато слънцето взе доста да прежурия, на баира, под който се виеше рекичката Мочур, се показа потъналият в зеленина захарен дворец с колони. Наоколо цареше мъртвешка тишина. Моторетката профуча по моста и Полайтис натисна тромбата, за да излезе някой да ги посрещне. Но никой и отникъде не се обади, като изключим далечните пощръктели кучета в Концовка. Мотоциклетът намали скорост и се насочи към портата с позеленели лъвове. Напращените агенти с жълти гети скочиха на земята, вързаха с верига и катинар машината за решетката на оградата и влязоха в двора. Тишината ги смая.

– Ей, има ли някой тук? – провикна се Шчукин.

Но никой не отвърна на баса му. Агентите обиколиха целия двор, учудвайки се все повече и повече. Полайтис се намръщи. Шчукин взе да гледа сериозно и да смръщва все повече светлите си вежди. Надникнаха

през затворения прозорец на кухнята и видяха, че там няма жив човек, но целият под е осеян с натрошени съдини.

– Знаеш ли, че наистина им се е случило нещо. Сега виждам. Катастрофа – каза Полайтис.

По тухлената пътечка агентите минаха покрай цветните лехи, стигнаха до задния двор, прекосиха го и видяха лъскавите стъкла на оранжерията.

– Я почакай – каза шепнешком Шчукин и откачи револвера от колана си. Полайтис настръхна и свали леката картеница от рамото си. Странен и много мощен звук ечеше в оранжерията и някъде зад нея. Човек можеше да си помисли, че някъде съска локомотив.

„Зау-зау... зау-зау... с-с-с...“ – съскаше оранжерията.

– По-предпазливо, ей – прошепна Шчукин и като гледаха да не тракат с токовете си, агентите съвсем се доближиха до стъклата и надникнаха в оранжерията.

Полайтис веднага отскочи назад и лицето му пребледня. Шчукин зяпна и се вцепени с револвера в ръката.

Цялата оранжерия шаваше като червясала каша. По пода на оранжерията пълзяха огромни змии. Те се навиваха на кълбета и се развиваха, съскаха и се премятаха, тътреха и люлееха глави. Строшените черупки по пода прасяха под телата им. Отгоре бледо гореше много мощен електрически глобус и затова цялата вътрешност на оранжерията беше озарена от странна кинематографична светлина. На пода стърчаха, сякаш фотографски, три огромни сандъка; два от тях, отместени и килнати на една страна, бяха угаснали, а в третия грееше малко гъстомалиново светлинно петно. Змии от всякаква големина пълзяха по жиците, изкачваха се по черчетата, измъкваха се през отворите на покрива. На самия електрически глобус висеше съвсем черна петниста змия, дълга няколко аршина, и главата ѝ се люлееше край глобуса като махало. Някакви дрънкалки тракаха сред съскането, от оранжерията лъхаше странна миризма на гнило, на блато. Освен това агентите смътно зърнаха купчини бели яйца, пръснати из прашните ъгли, една странна дебелокрака птица, легнала неподвижно край камерите, човешки труп в сиво до вратата и захвърлена пушка.

– Назад – извика Шчукин и тръгна заднишком, като избутваше Полайтис настрана с лявата си ръка и вдигаше с дясната револвера. Успя да стреля осем-девет пъти, изсъсквайки и изхвърляйки към оранжерията зеленикава мълния. Звукът страшно се засили и в отговор на стрелбата на Шчукин цялата оранжерия се разшава лудешки и през всички дупки

започнаха да се подават плоски глави. Тътенът веднага започна да препуска из целия совхоз и стъклата захвърляха отблясъци. „Чах-чах-чахтах“ – стреляше Полайтис, отстъпвайки заднишком. Странно четирилопо шумолене се чу зад гърба му и Полайтис изведнъж викна страшно и падна възник. Едно същество с патрави крака, кафяво-зелено на цвят, с грамадна остра муцуна, с назъбена опашка, приличащо на страхотно голям гущер, беше се втурнало иззад ъгъла на плевнята, бе прехапало яростно крака на Полайтис и го бе съборило на земята.

– Бягай, Шчукин – измуча той, хлипайки.

Шчукин стреля още няколко пъти към оранжерията и в нея се посипаха строшени стъкла. Но една огромна пружина, маслиненна и гъвкава, изскочила от прозореца на мазето, се плъзна изотзад през двора, заемайки го целия с десетметровото си тяло, и само за миг обгърна краката на Шчукин. Той политна към земята и лъскавият му револвер отскочи настрана. Шчукин се провикна мощно, после се задуши, после пръстените го скриха целия освен главата, смъквайки скалпа й, и тази глава се пукна. Оттам нататък в совхоза не се чу нито един изстрел. Всичко потъна в съскащия захлупващ звук. И в отговор на него много отдалеч вятърът донесе откъм Концовка вой, но вече не можеше да се познае чий е този вой – кучешки или човешки.

Катастрофата

В нощната редакция на „Известия“ ярко светеха глобусите и дежурният редактор връзваше на оловната маса втора страница с телеграмите „Из съюза на републиките“. Една шпалта му се мярна, той се загледа в нея през пеннето си и се закиска, събра около себе си коректорите от коректорското и метранпажа и показа на всички тази шпалта. На тясна-та ивица влажна хартия беше отпечатано:

„Грачовка, Смоленска губерния. В околията се е появила птица, голяма колкото кон и рита като кон. Вместо опашка има буржоазни дамски пера.“

Словослагателите се разсмяха.

– По мое време – заговори дежурният редактор, като се кикотеше мазно, – когато работех при Ваня Ситин в „Русское слово“, някои така се напиваха, че започваха да им се привиждат слонове. Право ви казвам. А сега, изглежда, щраусите са на мода.

Словослагателите пак се разсмяха.

– Какво, ще я вкарваме ли в броя, Иван Бонифатиевич? – попита метранпажът.

– Ти луд ли си?! – отговори му дежурният редактор. – Чудя се секретарят как я е пуснал. Това би е най-обикновена пианска телеграма.

Затова излезлият на другия ден брой на „Известия“ както обикновено съдържаше сума интересни материали, но в него липсваха каквито и да било намеци за грачовския щраус. В кабинета си приват-доцент Иванов, редовен читател на „Известия“, сгъна вестника, прозина се, каза: „Нищо интересно“ – и започна да си облича бялата престилка. А в кабинета на професор Персиков беше лудница. Уплашеният Панкрат стоеше мирно по войнишки.

– Разбрах... слушам – казваше той.

Персиков му връчи запечатан е червен восьък плик и рече:

– Отиваш право в отдел „Животновъдство“ при тоя завеждащ Пилцев и му казваш направо, че е свиня. Кажу ми, че аз, професор Персиков, съм го казал. И му дай плика. Персиков бушуваше.

– Това е дявол знае какво – скимтеше той, като крачеше из кабинета и потриваше ръце през гумените ръкавици, – това е нечувана подигравка с мен и със зоологията. Докарват ми с камари от тия проклетни кокоши яйца, а аз от два месеца не мога да си издействувам това, което ми

е необходимо. Сякаш Америка е далеч!

Нахвърли се яростно върху телефона и се залови да звъни на някого. В кабинета му всичко беше готово за някакви тайнствени и крайно опасни опити, хартията за облепяне на вратите беше нарязана на ленти, донесени бяха водолазни шлемове с отвеждащи тръби и няколко лъскави като живак метални бутилки с етикети „Доброхим“, „Не пипай“ и с рисунка на череп и кръстосани кости.

Трябваше да минат поне три часа, преди професорът да се успокои и да се заеме с някои дребни работи. Тъкмо така постъпи той. Работи в института до единайсет часа вечерта и затова не знаеше какво става извън кремавите му стени. Нито разнеслият се из Москва глупав слух за някакви змии, нито странната телеграма, поместена във вечерния вестник, не му станаха известни.

* * *

Цяла Москва стана от сън и белите листове на вестниците я изпонакачаха като птици. Листовете се сипеха и шумоляха в ръцете на всички и към единайсет часа предобед вестникарчетата вече нямаше какво да продават, макар че през този месец „Известия“ излизаше в тираж един милион и петстотин хиляди броя. Професор Персиков взе автобуса на Пречистенка и пристигна в института. Там го чакаше новина. Във вестибюла той видя грижливо обковани с метални ленти дървени сандъци, общо три броя, изпъстрени с чуждестранни етикети на немски език, и над тях царуваше един руски тебеширен надпис: „Внимателно – яйца“.

Бурна радост обзе професора.

– Най-сетне – провикна се той. – Панкрат, отваряй сандъците незабавно и внимателно, за да не ги изпотрошиш. При мен в кабинета.

Панкрат незабавно изпълни нареждането и след четвърт час в осеяния със стърготини и парчета хартия кабинет на професора забушува неговият глас.

– Ама тия хора подиграват ли се с мен? – виеше професорът, размахваше юмруци и въртеше яйцата из ръцете си. – Тоя Пилев трябва да се казва не Пилев, а Говедов. Не позволявам да ме правят за смях. Какво е това, Панкрат?

– Яйца – скромно отговори Панкрат.

– Кокоши, разбираш ли, кокоши, дяволите да ги вземат! За какво са ми? Да ги изпратят на онзи негодник в неговия совхоз!

Персиков се втурна към телефона в ъгъла, но не сколаса да се обади.

– Владимир Ипатич! Владимир Ипатич! – заехтя в коридора на института гласът на Иванов.

Персиков остави слушалката и Панкрат се стрелна настрана, за да стори път на приват-доцента. Той нахълта в кабинета, без да свали, в разрез с джентълменските си маниери, килнатата на тила му мека шапка и с вестник в ръцете.

– Знаете ли какво е станало, Владимир Ипатич? – крещеше той и размахваше пред лицето на Персиков листа с надпис „Извънредно издание“, наред който се кипреше ярка цветна рисунка.

– Не, чакайте аз да ви кажа какво са направили ония – развика се в отговор Персиков, без да го слуша. – Решили са да ме смаят с кокоши яйца. Тоя Пилев е пълен идиот, погледнете!

Иванов съвсем се побърка. Вторачи се ужасен в отворените сандъци, после в листа, след това очите му, кажи-речи, изскочиха от лицето.

– Ето какво било – замънка той задъхано, – сега разбирам... Не, Владимир Ипатич, само погледнете. – Той мигновено разгърна листа и посочи с разтреперани пръсти на Персиков цветното изображение. На него като страховит пожарникарски маркуч се гънеше маслиненна змия на жълти петна сред някаква странна размазана зеленина. Тя беше фотографирана от птичи полет, от лека летателна машина, плъзнала се предпазливо над земята. – Какво е това според вас, Владимир Ипатич?

Персиков вдигна очилата на челото си, после ги премести пред очите, вгледа се в рисунката и каза крайно учудено:

– Ама че работа. Това... ами това е анаконда, водна боа.

Иванов захвърли шапката си, отпусна се на един стол и като изчукваше всяка дума с юмрук по масата, рече:

– Владимир Ипатич, тая анаконда е от Смоленска губерния. Нещо чудовищно. Разбирате ли, тоя негодник е измътил змии вместо кокошки и само си помислете: те имат същата невероятна носливост като жабите...

– Какво значи това? – отговори Персиков и лицето му стана мораво... – Шегувате се, Пьотър Степанович... Откъде ще се вземат?

Иванов бе онемял за миг, после получи дар-слово и сочейки с пръст отворения сандък, където сред жълтите стърготини лъщяха белите главички, каза:

– Ето откъде.

– Каквоо?! – изпищя Персиков, започвайки да разбира.

Иванов, съвсем сигурен, махна с двата си свити юмука и се провикна:

– Бъдете спокоен. По погрешка са закарали вашата пратка със змийски и щраусови яйца в совхоза, а кокошите – на вас.

– Боже мой... боже мой – повтори Персиков, позеленя и се отпусна на въртящото се столче.

Панкрат съвсем се сачиса до вратата, пребледня и онемя. Иванов скочи, грабна листа и подчертавайки с острия си нокът един ред, викна право в ухото на професора:

– Е, сега им предстои голяма веселба!... Изобщо не си представям какво ще стане сега, Владимир Ипатич, само погледнете. – И той закрепва, четейки на глас първото попаднало му място от смачкания лист: – Змиите се движат на стада към Можайск... снасяйки невероятни количества яйца. Яйца са били забелязани в Духовска околия... Появили са се крокодили и щрауси. Частите с особено предназначение... и отредите на ГПУ са прекратили паниката във Вязма, като запалили крайградската гора и спрели по този начин движението на гадините.

Персиков, разноцветен, синкавооблед, с лудешки очи се вдигна от столчето и се развика задъхан:

– Анаконда... анаконда... водна боа! – Той с един замах смъкна вратовръзката си, откъсвайки копчетата на ризата, поморавя със страшен паралитичен цвят и олюлявайки се, с абсолютно тъпи стъклени очи хукна нанякъде.

Битката и смъртта

В Москва пламтеше лудешка електрическа нощ. Светеха всички прозорци и в жилищата нямаше място, където да не сияят крушки с махнати абажури. В нито едно жилище в Москва, която наброяваше четири милиона население, не спеше нито един човек освен пеленачетата. В жилищата ядяха и пиеха на крак, в жилищата се разнасяха викове и час по час разкривени лица надничаха през прозорците от всички етажи, устремявайки погледи към небето, което беше разсечено във всички посоки от прожектори. В небето от време на време пламваха бели светлини, хвърляха разтапящи се бледи конуси над Москва и изчезваха, угасваха. Небето непрекъснато бучеше от много ниския аеропланен тътен.

Призори през съвсем безсънната Москва, незагасила нито една крушка нагоре по Тверская, помитайки всичко изпречило й се, което се притискаше към входовете и витрините и трошеше техните стъкла, премина многохилядната, чаткаща с копита по паветата змия на конната армия. Върхчетата на малиновите качулки се люшкаха на сивите гърбове и върхчетата на копията боцкаха небето. Подплашената и виеща тълга като че ли се посъзве, щом видя напирашите напред, разсичащи разплисканото зарево на безумието редици. От време на време, прекъсвайки редиците на конниците, с открити лица минаваха пак на коне странни фигури със странни фереджета, с тръби и стоманени бутилки, привързани на гърбовете им с ремъци. След тях пълзяха грамадни автоцистерни с много дълги ръкави и маркучи, съвсем като на пожарникарските коли, и тежки, разтрошаващи паветата, затворени отвсякъде и светещи с тесните си бойници танкове с гъсенични лапи. Прекъсваха се редиците на конниците и се занизаха автомобили, целите обковани със сиви брони, със същите щръкнали навън тръби и с бели нарисувани черепи от двете страни под надписа „Газ“ и „Доброхим“.

* * *

Институтът беше слабо осветен. До него събитията долитаха само на откъслечни, мъгляви и глухи отзвуци. Веднъж под огнения часовник близо до Манежа изтрещя като ветрило залп, бяха разстреляли на място мародерите, които се опитали да ограбят едно жилище на Волхонка. Автомобилното движение по улицата беше слабо, то се бе струпало около гарите. В кабинета на професора, където едва-едва светеше една лампа,

хвърляща снопче светлина върху бюрото, Персиков седеше, подпрял главата си с ръце, и мълчеше. Около него се разнасяше слоест дим. Лъчът в сандъчето беше угаснал. Професорът не работеше, нито пък четеше. Отместен настрана, под левия му лакът лежеше вчерашният бюлетин с телеграмите, отпечатан на тясна хартиена лента, в който се съобщаваше, че Смоленск гори целият и че артилерията обстрелва можайската гора по квадрати, за да унищожи залежите от крокодилски яйца, снесени във всички влажни дерета. Съобщаваше се, че самолетната ескадрила край Вязма е действувала много успешно и е заляла с газ почти цялата околия, но че човешките жертви в тези пространства са неизчислими, защото населението, вместо да напуска околиците в рамките на една правилна евакуация, се мятало на разпокъсани групички на свой риск – кой накъдето види. Съобщаваше се, че в можайското направление самостоятелната кавказка кавалерийска дивизия блестящо е спечелила боя с щраусовите ята, изклала ги е до крак и е унищожила грамадно количество щраусови яйца.

Професорът изобщо не беше чел бюлетина, гледаше с изцъклени очи право пред себе си и пушеше. Освен него в института имаше само двама души – Панкрат и час по час започващата да плаче икономка Маря Степановна, която прекарваше вече трета безсънна нощ в кабинета на професора, защото той за нищо на света не искаше да се откъсне от своето единствено угаснало сандъче. Институтът мълчеше и всичко стана внезапно.

Откъм тротоара ненадейно се зачуха пълни с омраза звънливи виковете, които накараха Маря Степановна да скочи и да изпищи. На улицата се замъркаха светлините на фенери и се чу гласът на Панкрат откъм вестибула. Страшно се задумка по желязната входна врата на института, стените се разтресоха. След това се пръсна голямото стъкло в съседния кабинет. Издрънча и се изсипа стъклото в кабинета на професора и едно сиво паве прехвърча през прозореца и направи на сол стъклената маса. Жабите в терариумите заподскачаха и надигнаха вопъл. Зашура се и запищя Маря Степановна, втурна се към професора, хвана го за ръцете и се развика:

– Бягайте, Владимир Ипатич, бягайте.

Той стана от въртящия се стол, изпъна се, сви показалеца си на кука и й отговори:

– Никъде няма да ида – изрече той, – това е просто глупост, те се мятат като луди... А щом цяла Москва е полудяла, къде да ида? И, моля ви се, престанете да викате. Какво съм виновен аз? Панкрат! – повика

той и натисна бутона.

Вероятно искаше Панкрат да сложи край на цялата тая суетня, която той изобщо никога не беше обичал. Но Панкрат вече нищо не можеше да направи. Грохотът завърши с това, че двойната врата на института се разтвори и отдалеч се дочуха изстрели като от тапишник, а после целият институт закънтя от топуркане, викове и трошене на стъкла. Маря Степановна се вкопчи в ръкава на Персиков и го затегли нанякъде, той се изкубна от нея, изправи се в цял ръст и излезе в коридора както си беше по бялата престилка.

– Е? – попита той.

Вратата се разтвори и първото, което се появи в нейната рамка, беше гърбът на един военен с малинов кант и звезда на левия ръкав. Той отстъпваше заднишком откъм вратата, през която напираше да мине яростната тълпа, и стреляше с револвер. После се втурна покрай Персиков и му извика:

– Спасявайте се, професоре, нищо повече не мога да направя.

Отвърна му писъкът на Маря Степановна. Военният се шумгуна край Персиков, който стоеше като бяла статуя, и изчезна в мрака на криволичещите коридори в срещуположния край. Хората нахълтваха през вратата и крещяха:

– Удрете! Убийте го...

– Световния злодей!

– Ти развъди гадовете!

Разкривени лица, разпрани дрехи заподскачаха из коридорите и някой стреля. Замяркаха се тояги. Персиков отстъпи малко назад, притвори вратата на кабинета, където в ужас бе коленичила на пода Маря Степановна, разпери ръце като разпнат... Той не искаше да пусне тълпата вътре и се развика ядосано:

– Това е феноменална лудост... вие сте същински диви зверове. Какво искате? – Зави: – Вън оттук! – И завърши фразата си с рязкото, познато на всички провикване: – Панкрат, изпъди ги!

Но Панкрат вече никого не можеше да изпъди. С премазана глава, стъпкан и разкъсан на парчета, Панкрат лежеше неподвижно във вестибула и нови, и нови тълпи нахлуваха покрай него, без да обръщат внимание на стрелбата на милицията откъм улицата.

Един нисък човек с маймунски крака, с разпрано сако, с разкъсан нагръдник, кривнат на една страна, изпревари другите, втурна се към Персиков и със страшен удар на тоягата си му разцепи черепа. Персиков се олюля, започна да пада настрана и последната му дума беше:

– Панкрат... Панкрат.

Мразовитият *deus ex machina*

През нощта на 19-и срещу 20-и август 1928 сви нечуван, незапомнен дори от столетниците студ. Той дойде и се задържа две денонощия, достигайки 18 градуса под нулата. Подивялата Москва залости всички прозорци, всички врати. Чак към края на третото денонощие население-то проумя, че студът е спасил столицата и безграничните пространства, които владееше тя и които бяха сполетени от страшната беда от 28-а година. Конната армия край Можайск, загубила три четвърти от състава си, бе започнала да изнемогва и газовите ескадрили не бяха в състояние да спрат движението на отвратителните влечуги, настъпващи в полукръг към Москва от запад, югозапад и юг.

Задуши ги студът. Отвратителните глутници не издържаха двете денонощия 18-градусов студ и към 25 август, когато студът изчезна, вече нямаше с кого да се воюва. Бедата бе свършила. Горите, полята, безкрайните блата още бяха осеяни с пъстри яйца, понякога покрити със странни, чуждоземски невиджани шарки, които безследно изчезналият Орис бе взел за мръсотия. Но тези яйца бяха съвсем безвредни. Те бяха мъртви, зародишите в тях – изтребени.

Започнаха дълги епидемии, разнесоха се зарази от трупове на гадовете и хората и армията още дълго ходи, но вече снабдена не с газове, а със сапъорни принадлежности, с цистерни с бензин и маркучи и очиства земята. Очисти я и всичко се свърши до пролетта на 1929 година.

А през пролетта на 1929 година пак затанцува, грейна и заподскача със светлините си Москва и пак както на времето съскаше движението на автомобилите и висеше като на конец лунният сърп; и на мястото на изгорелия през август 1928 година двуетажен институт построиха нов зоологически дворец и негов завеждащ стана приват-доцент Иванов. Но Персиков вече го нямаше.

За лъча и за катастрофата от 28-а година още дълго се говори и писа по цял свят, но после името на професор Владимир Ипатиевич Персиков се забули в мъгла и угасна, както бе угаснал и самият открит от него през една априлска нощ червен лъч. А лъчът втори път не можа да бъде получен. Първата камера бе унищожена от разярената тълпа през нощта, когато беше убит Персиков. Трите камери изгоряха в николския совхоз „Червен лъч“ при първия бой на ескадрилата с гадовете и не можаха да бъдат възстановени.

КРАЙ

© 1987 Михаил Булгаков
© 1989 Борис Мисирков, превод от руски

Михаил Булгаков
Луч жизни, 1987

Сканиране, разпознаване и редакция: NomaD, 2009 г.

Издание:

Михаил Булгаков. Кучешко сърце
ДИ „Народна култура“, София, 1989
Библиотека „Панорама“
Рецензент Иван Цветков
Редактор: Иван Дойчинов
Художествено оформление: Владислав Паскалев
Рисунка: Стефан Марков
Художник-редактор: Стефан Десподов
Технически редактор: Олга Стоянова
Коректор: Евдокия Попова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12219>]